

Fondator:

Mitropolit Andrei Șaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 1-4

1 și 15 ianuarie 2018

Teodor BACONSCHI

CÂTEVA ÎNTREBĂRI, LA ÎNCEPUT DE AN

La sfârșitul lui 2017, omenirea a ajuns să numere 7,6 miliarde de persoane. Țin minte, vag, cât m-a surprins, acum numai câțiva ani, depășirea pragului de 7! Dincolo de surprizele, ca și de amneziile noastre (datorate vieții de rutină cotidiană), faptul e aici: specia umană crește într-un ritm nemaivăzut! În 2050, vom fi peste 10 miliarde... Între timp, multe probleme endemice de tip social, alimentar sau medical vor fi aproape rezolvate, grație evoluțiilor spectaculoase din sfera științei și a tehnologiei.

Alte probleme – precum accesul tot mai limitat la surse de apă potabilă – le vor lua locul, sporind riscurile de conflict. Putem crede că viitorul apropiat nu ne prevestește direct, însă nu putem spune că, sondând următoarele decenii, când sunt toate șansele să lăsăm locul altor generații, ne-am eliberat de orice responsabilitate morală: dimpotrivă! Ceea ce urmează va reprezenta deopotrivă decorul istoric și patrimoniul pe care le vom lăsa moștenire nu doar unei umanități abstracte, ci chiar copiilor și nepoților noștri.

Din ce în ce mai des și mai mult putem anticipa chipul pe care-l va lua viitorul acesta apropiat, cel puțin din punct de vedere științific și tehnologic: era transportului pe bază de energie fosilă (hidrocarburi) va face treptat loc mașinilor electrice. Toată planeta va fi conectată la internet. Vom intra în era computerelor cuantice. Medicina va face progrese spectaculoase, de la manipularea celulelor stem, până la chirurgia robotică și producerea de organe artificiale, cu ajutorul imprimantelor 3D. O primă colonie temporară își va găsi locul pe Marte, iar călătoriile spre Lună vor deveni „accesibile” celor cu venituri un pic peste medie. Mai mult: deși unele dintre predicțiile făcute vor avea o direcție și un calendar diferite, e la fel de posibil să apară mutații și evoluții la care – acum – nici nu ne putem gândi.

Una dintre întrebările care ne vin în minte în acest context „profetic” e însă legată de formula coabitării interumane: pe ce teme vom putea asigura pacea,

evitând noi catastrofe provocate de om? Pe acest plan, răspunsurile sunt ceva mai complicate decât ne-am aștepta. E sigur, de pildă, că factorul demografic va remodela peisajul geopolitic. Peste numai câteva decenii, China, India și Africa vor găzdui peste jumătate din populația globală. Ele vor deveni *ipso facto* principalele piețe. Încet, încet, economiile lor se vor occidentaliza (cu ajutorul transferului de tehnologie, care a început deja să le accelereze dezvoltarea). Nu

exagerăm, dacă ne imaginăm că aceste foste spații „exotice” (în raport cu logica etnocentrică a Occidentului) vor reprezenta

cele mai puternice economii ale lumii. Ceea ce ne duce implicit la concluzia că rolul primordial al civilizației euro-americane, de matrice iudeo-creștină, se va reduce proporțional.

Occidentul va pieri sau va supraviețui numai dacă globalizarea pe care a inspirat-o dinamica sa istorică va continua să prevaleze. Adică numai dacă proiecția planetară a valorilor „noastre” nu va fi stopată

de imense state deja dezvoltate, care ne-au preluat tehnologiile, dar nu și principiile organizatorice de sorginte creștină: personalismul, cultura libertății, umanismul democratic. Valorile Asiei sunt diferite, predominant colectiviste, pragmatice, lipsite de finalismul eshatologic al dinamicii istorice occidentale. Altfel spus, dacă Occidentul nu-și va depăși ura de sine (ca atitudine nihilistă față de propriul trecut și față de tradiția spirituală de origine evanghelică), el are prea puține energii argumentative pentru a-și salvă stilul de viață consacrat. Dacă fenomenul globalizării va implica un proces de occidentalizare stopat prin contraponderea unor valori străine de succesul nostru istoric bimilenar, e de presupus că vom fi periferici sau poate chiar irelevanți. Veți spune, la o adică: și ce ne pasă nouă, românilor? Ne pasă, pentru că am devenit o parte a Occidentului în sens strategic și civilizațional! Iată de ce o parte (desigur modestă) a răspunsului la întrebările schițate în acest text trebuie să vină și din sânul elitelor intelectuale românești...

Treptele urcușului duhovnicesc (I)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului
și Mitropolitul Ardealului

Viața spirituală a unui credincios este o permanentă călătorie împreună cu Hristos, având ca sprijin și călăuză rânduieșile liturgice ale Sfintei Biserici, săvârșite în praznicele și sărbătorile anului bisericesc, ca adevărate popasuri duhovnicești. Ținta acestei călătorii este *Învierea Domnului*, act unic și mântuitor, la care ajungem reiterând (repetând-trăind) întreaga viață și activitate a Mântuitorului Hristos și urmându-L, prin nevoințele noastre, *pe drumul Golgotei*, prin a cărei Jertfă ne-a împăcat cu Tatăl și ne-a adus din moarte la viață.

Pregătirea credincioșilor pentru a putea urca împreună cu Domnul pe *drumul cel greu al Crucii*, până la *măreața Înviere*, ținta finală a călătoriei, se face prin *jertfa Postului Mare*. Timp de 47 de zile, efortul personal al fiecăruia, prin *postul de bucate*, dublat de *postul de păcate și desăvârșit prin fapte bune*, se contopește în lucrarea sfântă a Bisericii, care transformă *tristețea pocăinței în bucurie pascală*.

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula

Păcatul abaterii din Vocație... | pagina 2

Prof. Univ. Dr. Elena Macavei

Partenie Cosma (1837-1924). Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani | pagina 5

Maria Berényi

E păstrată oare în mod convenit moștenirea lui Emanuil Gojdu? | paginile 5 și 7

Treptele urcușului duhovnicesc (I)

(urmare din p. 1)

Bucuria Învierii va marca apoi tot restul anului liturgic, fiecare duminică devenind o zi de Paști.

În vederea acestui efort spiritual, cu șase duminici înainte de „*urcușul final*”, *Sfânta Biserică* ne oferă tot atâtea *popasuri spirituale*, în care vom afla, din cuvântul inspirat al Sfintei Evanghelii, care sunt *condițiile* pe care trebuie să le îndeplinim pentru a ne angaja în această „*călătorie spre cerul biruinței*” și a o putea finaliza ca următori ai lui Hristos.

1. *Prima condiție* a acestei împreună-călătorii cu Hristos o găsim exprimată în pericopa evanghelică a *Duminicii lui Zaheu* (Luca 9, 1-10). Un om bogat, mai-marele vameșilor, cuprins de o *dorință puternică* de a-L vedea pe Hristos, s-a urcat într-un sicomor din apropierea drumului pe unde avea să treacă Mântuitorul. Dorința lui statornică i-a fost răsplătită de Hristos, mai întâi, cinstindu-l prin *chemarea lui pe nume*, ca semn că îl cunoștea în mod deplin, iar apoi prin împlinirea celor rânduite de a-i fi oaspete familiei sale, aducând mântuire casei lui întregi (cf. Luca 9, 1-10).

Drumul mântuirii nu-l putem începe decât dacă suntem cuprinși de „*foame și sete după Dumnezeu*”, adică dacă-L simțim pe Dumnezeu ca pe o *necesitate vitală*. În urcușul nostru spiritual avem nevoie de Hristos ca de cea mai necesară hrană.

Nu este suficient să-I cerem o simplă „*ocrotire*”, pe care El o dăruiește și așa tuturor creaturilor, prin *Pronia divină*, ci trebuie să dorim, ca și Zaheu, *să-L vedem, să*

ne dăruim Lui, pentru ca noi să fim ai Lui și El să fie al nostru.

Simțind foame și sete de cele sfinte, ne urcăm și noi în *sicomorul duhovnicesc*, în biserică, locul sfânt al Domului, unde Hristos sălășluiește și Se dăruiește în deplinătatea iubirii Sale, prin Sfânta Euharistie, Trupul și Sângele Său. Prin Sfânta Împărtășanie ne sfințim viața, trupul și sufletul, devenind purtători de Hristos. Cuprinși de dragostea față de Dumnezeu, întâlnindu-ne cu Hristos, în sfântul Său locaș, *vom auzi* fiecare în parte chemarea noastră *după nume* și vom primi binecuvântarea de a-L avea oaspete în casele noastre, după cum i-a zis lui Zaheu: „*astăzi în casa ta trebuie* (adică este rânduit) *să rămân*” (Luca 9, 5).

Intrarea lui Hristos în viața noastră, în străfundurile tainice ale sufletului, creează *părtașia de El*, prin *Sfânta Euharistie*, care va aduce schimbarea totală a vieții noastre și mântuirea casei noastre întregi.

2. *A doua treaptă* a urcușului spiritual, care se adaugă „*foamei și setei de Dumnezeu*”, este cea a „*credinței smerite*”. Porniți la drum, împreună cu Hristos, avem nevoie de o *credință puternică, izvorâtă dintr-o inimă smerită*, după modelul oferit de Sfânta Evanghelie a *Duminicii Cananeencei* (Matei 15, 21-28).

O mamă îndurerată de suferința pricinuită fiicei sale de către diavolul se apropie cu multă credință de Hristos, cerându-I să o izbăvească. Cu multă smerenie își recunoaște starea de depărtare de Dumnezeu, ca și câinii, care se hrănesc cu fărâmiturile ce cad de la masa stăpânilor lor.

Femeia cananeancă, cerând Mântuitorului izbăvirea fiicei sale de chinurile diavolului, și-a exprimat credința

în El ca Mesia, mai întâi *verbal*, numindu-L pe Dânsul: „*Fiul lui David*”, iar apoi, *prin act*, închinându-I-se, cu rugăciunea: „*Doamne, ajută-mă*”. Puterea credinței, înveșmântată în haina smereniei, i-a adus vindecarea fiicei sale. *Credința puternică și smerită* ne va apropia cu adevărat de Dumnezeu.

3. Legătura permanentă cu Dumnezeu, în călătoria vieții noastre, o întreținem prin *rugăciune*, și nu prin orice fel de rugăciune, ci printr-una *smerită*. Apropiți de Dumnezeu prin credința puternică, vom putea păstra legătura cu El și vom intra în comuniune cu El prin *rugăciunea smerită*, oferită ca model de Evanghelia „*Duminicii Vameșului și a Fariseului*”, prima Duminică a Triodului (Luca 18, 10-14).

Doi oameni s-au rugat în templul Domnului, fariseul, printr-o rugăciune plină de mândrie și sfidare, considerându-se „*împlinitorul legii*”, iar vameșul, printr-o rugăciune plină de căință și smerenie, întorcându-se „*mai îndreptat la casa sa*”, „*fiindcă oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înalța*” (Luca 18, 10-14).

Două moduri de rugăciune, cu efecte diferite, oferite de Evanghelia din Duminica Vameșului și a Fariseului. Recunoaștem propria noastră nimicnicie, în rugăciune. Îl recunoaștem pe *Dumnezeu ca sursă, izvor al iubirii*, în care suntem contopiți cu toții, prețuind valoarea aproapei, față de care nu te simți cu nimic mai bun. Rugăciunea plină de umilință a vameșului: „*Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului*” va constitui unul dintre temeiurile *Rugăciunii inimii*: „*Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul*”.

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Din meditația asupra momentelor prin care trecem ca Biserică în anul Centenarului unității ca Națiune, îngăduit fie-i autorului acestor rânduri să desprindă cea mai grea dintre concluzii. Unul dintre marii psihiatri ai Americii moderne, Irvin D. Yalom, scrie în lucrarea sa, *Călătoria către sine. Memoriile unui psihiatru* (Veillant, 2018, 400 p.), despre o serie din experiențele sale „*pastorale*”. La un moment dat, fiind psihiatru în Armata SUA, într-un spital din Hawaii, întâlnește un sindrom greu detectabil. *Sindromul Ganser*, sindromul răspunsurilor aproximative. De exemplu: Crăciunul, în 26 decembrie; 2 plus 2 egal cu 5... răspunsuri aproape de adevăr, semn că mintea pacientului știa răspunsurile corecte. Scrie el că acești bolnavi încercau să evadeze din sistemul militar prin această folosire a aproximării, nu departe de adevăr pentru a nu fi grav... Continuă însă: „*Partea cea mai stranie, pe care am descoperit-o studiind literatura de specialitate în timpul observației de lungă durată care a urmat externării, e că un mare procent din pacienții cu Ganser chiar dezvoltă ani mai târziu tulburare psihotică!*” (p. 138). Observând comportamentul de durată în pastoralitate al preoților, astăzi remarcăm că este atins de un sindrom pastoral foarte apropiat de cel enunțat de către psihiatru. Un soi de aproximare a răspunsului pastoral necesar slujirii, care nu-i situează departe de idealul propus prin teologia pastorală a Bisericii ori de sublimitatea preoției dar nici nu rodește în împlinirea acestuia. E o abatere, fină, de la vocație, care, în timp, se dovedește dureroasă și, pentru mulți, dezastruoasă. Dincolo de a fi știința teologică anume construită pentru a realiza analiza situației concrete în care Biserica se edifică prin propriile acțiuni, teologia pastorală este și reflectarea vieții Bisericii aflate în slujba lumii, acțiunea multiformă a întregii comunități parohiale – cu reflecție în

Păcatul abaterii din Vocație...

sinodalitatea deschisă a Ortodoxiei – asumate ca lucrare a Duhului Sfânt pentru a actualiza în timp proiectul de mântuire a lumii, gândit și asumat din veci de Dumnezeu. De aceea, Pastorală, inclusiv cea catehemenală, deci cu o largă articulare în pedagogia și didactica intervenției prin învățatura de credință în vederea echilibrării conținuturilor de credință cu ritualul ori manifestarea emoționalului pastoral, comportă trei dimensiuni fundamentale: viața, misiunea și acțiunea – cea din urmă, nicidecum monofazică, legată doar de preoți, ci cuprinzând și elementul mirean, al laicilor activați prin Tainele Bisericii (Botez, Mirungere, Euharistie), în lucrarea Bisericii.

Păcatul abaterii din Vocație, sindromul Ganser al pastorei de azi, produce unele mutații la nivelul acțiunii pastorale, pe care avem obligația, legați fiind de modelul Iisus Hristos și creșcuți la școala Apostolilor, să le evităm. Pentru evitare, ele trebuie diagnosticate corect. Personal le-am descoperit analizate în lucrările lui Pierre André Liege (*Position de la théologie pastorale. Le point théologique*, Paris, 1971) și în expunerile lui Luciano Pacomio (*Teologia pastorale e azione pastorale*) ori mai cunoscutul în epoca modernă Giovanni Villata (*Teologia Pastorale*, Dehoniane, 2016). În planul pastorei catehemenale, autorul cel mai important din ultima vreme este Carmelo Torcivia, cu excelentul eseu teologic *La Parola edifica la comunita. Un percorso di teologia pastorale* (Il Pozzo di Giacobbe, 2008, 184 p.). Un suport de înțelegere ne oferă întreaga operă de teologie catehetică a distinsului profesor Luciano Meddi, unul dintre marii specialiști europeni în formarea catehetică a adulților, în descoperirea și valorizarea crizelor parohiale ca prilej de reformare și restartare a pastorei imediate.

Lectura unor astfel de pagini te obligă la reflecție, diagnostic și sintetizare, de aceea, încercând să propun evitarea *simptomatologiei sindromului Ganser în pastorală*, voi consemna câteva dintre fracturile de vocație prin care afectăm pastorația parohiilor ori comunităților noastre:

1. *Pastorală sălbatică* – când în comunitate se instituie spontaneitatea și activismul ca singurele mecanisme de progresie vocațională, în absența ori sub presiunea diluției criteriilor valutare verificabile, realiste;

2. *Pastorală tehnocrată* – în care proliferază birocrăția și excesul de organizare, anchilozând creativitatea personală și obturând intervenția în duhul realismului pastoral al primelor veacuri;

3. *Pastorală supra-tehnicizată* – în care sunt dezvoltate abilități exclusiv executive, construcția fizică a pastorației, eludând construcția duhovnicească a comunității;

4. *Pastorală abdicativă* – care aglutinează pastorația sub semnul științelor socio-culturale, lăsând să sporească tendințele laicizării câmpului pastoral, secularizând discursul și făptuirea. Tot în acest perimetru se naște construcția pastorală spontană, dar inegală, lipsită de comuniunea euharistică;

5. *Pastorală conservatoare* – realizată în manieră rigidă și împietrită, marcată de imobilism și care transformă comunitățile în rezervații mistice ori în comunități de o ineficiență pastorală cronică, dar extrem de vocale;

6. *Pastorală „uitucă”* – marcată de lipsa unei memorii comunitare reale, care uită lecțiile trecutului ori dramatica tensiune care se naște din negrija pastorală;

7. *Pastorală oarbă* – care refuză să vadă carențele și care ascunde lacunele de exprimare pastorală;

8. *Pastorală fluctuantă* – aceea marcată de oportunități sociale și în care avem mereu nevoie de sponsori ori evenimente pentru a ne trăi realismul liturgic al Bisericii;

9. *Pastorală sentimentală* – bazată numai pe ideea de „a ne simți bine”, a ține aproape, prin cultivarea unor sentimentalisme lipsite de fundament mistico-ascetic, care naște grabnic o ideologie legată de afilierea la o persoană charismatică ori o instrucție mono-fazică în ce privește mărturisirea de credință;

10. *Pastorală flegmatică* – afectată de lipsa de compasiune ori implicare a preotului în cotidianul parohiei.

Toate aceste aproximări de răspuns pastoral, unele foarte aproape, la prima vedere, de exigențele pastorației ortodoxe tradiționale și vii, nasc un surrogat al vieții preoțești, un sincretism de valori teologice extrem de coroziv vieții duhovnicești ca atare. Soluția? Una dintre ele o vom prezenta într-un număr viitor, pornind din analiza pastorației prin prisma capitolului 10 din Evanghelia de la Ioan. Unul dintre izvoarele vocației noastre slujitoare.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 decembrie. Cu prilejul Zilei Naționale a României, Înaltpreasfinția Sa a oficiat o slujbă de Te Deum în fața clădirii fostului Consiliu Dirigent al Transilvaniei din centrul Sibiului și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat la parada militară, desfășurată pe bulevardul Coposu din Sibiu.

Duminică, 3 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae” din localitatea Turnu Roșu, protopopiatul Avrig. În cadrul slujbei, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit întru preot pe diaconul Alexandru Bran pe seama Parohiei Olteț, Protopopiatul Făgăraș II. La final, a oficiat slujba de binecuvântare a muzeului de artă populară și de obiecte bisericești din apropierea locașului de cult din Turnu Roșu.

Luni, 4 decembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marti, 5 decembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. Seara, a participat, la Catedrala Mitropolitană, la concertul de colinde susținut de Corala „Armonia” de la Constanța. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 6 decembrie – Sărbătoarea Sf. Nicolae. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului. A oferit distincția „Crucea șaguniană pentru preoți” părintelui Gheorghe Ramba, ajuns la venerabila vârstă de 94 de ani, unul dintre preoții care au mărturisit credința ortodoxă în timpul comunismului și a avut de suferit timp de trei ani și jumătate în temniță pentru curajul său și pentru devotamentul față de Biserica străbună. Aceeași distincție a acordat-o celor cinci membri ai grupului vocal „Anatoly” din Brașov, în semn de apreciere pentru activitatea întreagă din ultimii ani, prin care a înfrumusețat slujbele arhieresti, hramurile și sărbătorile parohiale din Arhiepiscopia Sibiului.

Joi, 7 decembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 8 decembrie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat ședința Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 10 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Sfântul Nicolae” din municipiul Făgăraș, ctitoria Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a sfințit monumentul eroilor din curtea Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul” din cartierul făgărășean Galați. Monumentul a fost construit în 1931 în memoria eroilor din fosta comună Galați, căzuți pe fronturile de luptă din Primul Război Mondial. La final, a oferit distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei” domnului Gheorghe Sucaci, primarul Municipiului Făgăraș, precum și domnului Ion Bogdan, profesor al Colegiului Național „Radu Negru” din localitate.

Luni, 11 decembrie. A fost prezent în Sala Senatului Academiei Trupelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, unde Înaltpreasfinției Sale i s-a conferit titlul academic de Doctor Honoris Causa. În acest context, a susținut prelegerea „Biserica și Armata, conlucrare spre întărirea unității de neam”. A participat apoi, în același cadru, la festivitatea decernării titlului academic de Doctor Honoris Causa părintelui academician Mircea Păcurariu. Seara, a primit la Catedrala mitropolitană din Sibiu colinda grupurilor de elevi de la școlile și liceele

din județul Sibiu (peste 300 de elevi). A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Marti, 12 decembrie. A participat, ca referent principal, în comisia de evaluare și susținere a tezei de doctorat intitulată „Pastorația copiilor și integrarea lor în viața liturgică a Bisericii”, susținută de către Pr. Drd. Ion Tărcuță, protopop de Făgăraș II.

Miercuri, 13 decembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 14 decembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 15 decembrie. A participat la ședința de lucru a Academiei Române.

Sâmbătă, 16 decembrie. A oficiat la Catedrala Patriarhală din București, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române, slujba de înmormântare a Regelui Mihai I al României.

Duminică, 17 decembrie. A slujit la Catedrala Patriarhală din București, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române, Sfânta Liturghie. La final, Înaltpreasfinția Sa a rostit un cuvânt de felicitare cu prilejul onomasticii Părintelui Patriarh Daniel și i-a oferit, din partea Sfântului Sinod, o icoană a Maicii Domnului.

Luni, 18 decembrie. A participat, la Patriarhia Română, la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și la manifestările prilejuite de serbarea onomasticii Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

Marti, 19 decembrie. A primit la Reședința mitropolitană din Sibiu grupurile de colindători formate din preoți ai Protopopiatelor Sibiu sau Rupea, coruri parohiale, elevi de la Colegiul Național „Andrei Șaguna” din Brașov, comunitatea credincioșilor hipoacuzici din Sibiu, jandarmi și studenți militari. Seara, a participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la concertul de colinde susținut de corul studenților Facultății de Teologie din Sibiu, adresând, la final, celor prezenți, un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 20 decembrie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A primit colindători la Reședința mitropolitană: grupuri de elevi de la Școala Gimnazială „Regina Maria” din Sibiu sau de la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Avrig, județul Sibiu, monahii de la mănăstiri ale Arhiepiscopiei Sibiului, precum Nocrich, Rășinari și Cârțișoara, călugării de la Mănăstirea „Sfântul Dimitrie” din Sighișoara, județul Mureș, precum și ceata de colindători a Organizației Tinerilor din Sibiu. A participat, la Consiliul Județean Sibiu, la Simpozionul „Sibiu. Istorie și Revoluție”, organizat de Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, Asociația „Sibiu Decembrie 1989” și Consiliul Județean Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat la recepția oficială a Pavilionului I al Spitalului de Pneumoftiziologie din Sibiu. A oficiat o slujbă de binecuvântare și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 21 decembrie. A participat la ședința festivă a Consiliului Județean Sibiu, în cadrul căreia a adresat mulțumiri membrilor Consiliului pentru sprijinul material acordat parohiilor din jud. Sibiu, în vederea susținerii lucrărilor de construcții sau reparații.

Vineri, 22 decembrie. A oficiat, la Brașov, la monumentul eroilor revoluției, o slujbă de pomenire, adresând celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. A participat la ședința festivă a Consiliului Județean Brșov, în cadrul căreia a adresat mulțumiri membrilor Consiliului pentru sprijinul material acordat parohiilor din jud. Brașov, în vederea susținerii lucrărilor de construcții sau reparații.

Duminică, 24 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Nașterea Domnului” din Sibiu. Seara, a participat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la concertul tradițional de colinde susținut de Corala „Timotei Popovici” a Catedralei mitropolitane.

Luni, 25 decembrie – Ziua Praznicului Nașterii Domnului. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană. La ora 17, a participat la slujba Vecerniei la Catedrala mitropolitană, iar în aceeași zi, la reședința mitropolitană, a oferit o recepție oficială, la care au fost invitați preoții din Sibiu, autorități locale, conducerea Universității „Lucian Blaga”, decanii facultăților sibiene, profesori ai Facultății de Teologie „Andrei Șaguna”, precum și angajații Arhiepiscopiei Sibiului.

Marti, 26 decembrie – A doua zi de Crăciun. Soborul Maicii Domnului. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Înălțarea Domnului” din Brașov. Seara, Înaltpreasfinția Sa a participat la slujba Vecerniei și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Parohia Sâmbăta de Sus Răsăriteană. La sfârșitul slujbei, cetele de colindători și de irozi au susținut un recital de colinde și obiceiuri specifice Țării Făgărașului.

Miercuri, 27 decembrie – A treia zi de Crăciun. Sf. Arhidiacon Ștefan. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, jud. Brașov. La final, Înaltpreasfinția Sa i-a hirotesit arhimandriți pe ieromonahul Atanasie Roman, starețul mănăstirii, și pe ieromonahul Daniel Breabăn, secretarul așezământului monahal. Slujirea s-a încheiat cu o slujbă de pomenire a Mitropolitului Antonie Plămădeală, ctitor al mănăstirii, dar și a celorlalți mitropoliți ai Ardealului, care-și dorm somnul de veci la Sâmbăta.

Duminică, 31 decembrie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Nicolae” din localitatea Olteț, Protopopiatul Făgăraș II. A împlinit, apoi, ceremonia de instalare în parohie a noului preot paroh, Alexandru Bran. De la ora 23, a oficiat la Catedrala mitropolitană din Sibiu slujba specială la trecerea dintre ani și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Drumurile Unirii românilor au trecut totdeauna prin Brașov, pe aceleași artere pe care le cunoștea Mihai Vițeazul, unindu-i pe români după „pohta ce-a pohtit” sau le cunoșteau luptătorii unioniști, care adunau la un loc doar Principatele Moldova și Muntenia până la realizarea Unirii celei Mari, Brașovul situându-se la întâlnirea drumurilor care duceau spre Moldova și Muntenia, iar personalitățile care se aflau în vâltoarea acestor evenimente au devenit simboluri populare.

Sărbătorind astăzi Unirea Principatelor, găsim prilej de popas sufletesc pentru a răsfoi în Șcheii Brașovului, în bogata arhivă a Bisericii Sf. Nicolae, paginile documentelor acoperite de colbul istoriei, deslușind simboluri brașovene generate de aceste evenimente, pe care le-am prezentat într-o expoziție organizată în „Sala – Cartea factor de unitate națională” din Muzeul Primei Școli Românești, alături de manuscrise, cărți, hrisoave domnești și documente din Moldova, Muntenia și Transilvania, central fiind așezate documentele privind legăturile Brașovului cu Principatele Unite în vremea lui Alexandru Ioan Cuza.

Prezența lui Al.I. Cuza la Brașov este una dintre multiplele mărturii care au oferit, în timp, spectacolul bucuriei unioniste. Un prim popas al viitorului domn al Principatelor îl aflăm în condițiile revoluției pașoptiste, când, împreună cu „mai mulți domni” veniți de pe Câmpia Libertății de la Blaj, sunt găzduiți de brașoveni la „Casina Română”. O placă comemorativă de pe str. Poarta Șchei, nr. 3, imortalizează acest eveniment, consemnând că „aici a fost sediul Casinei Române, unde cu ocazia evenimentului revoluției din 1848 au poposit personalități de frunte ale vieții culturale și sociale din Țara Românească și Moldova: Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Ion Eliade Radulescu, Cristian Tell, Gheorghe Magheru...” ș.a., între ei și Alexandru Ioan Cuza, care, împreună cu ceilalți invitați, participă la „un prânz de cereașe” de mai, în grădina protopopului Bonifatie Pitis din Schei, unde se năștea imnul „Deșteaptă-te Române”, prin prelucrarea cântecului „Din sânul maicii mele” de către dascălul și psaltul Bisericii Sf. Nicolae, George Ucenescu, pe versurile întocmite cu această ocazie de poetul Andrei Mureșianu. Tot atunci se lansează și „Hora Ardealului”, un preluu al „Horei Unirii”, realizat la Brașov în 1848. În aceeași lună, Cuza este martor și colaborator la editarea, tot la Brașov, a celor două documente, devenite platforme revoluționare: „În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu” și „Prințipurile noastre pentru reformarea patriei”, ambele formulate și redactate de Vasile Alecsandri împreună cu revoluționarii moldoveni și munteni prezenți la Brașov. În această efervescentă, poetul muntean Ion Eliade Rădulescu editează la Brașov „Expatriatul”, un cotidian de puternică trăire unionistă.

Cuza cunoaște atunci și eforturile brașovenilor și toate demersurile făcute de aceștia către autorități pentru înființarea gimnaziului ortodox. Ca urmare, după urcarea pe tron, în urma memoriului făcut de brașoveni (protopopul Ion Popazu, ziaristul, profesorul George Barițiu, diplomatul Ion Maiorescu ș.a.), Cuza încuviințează anual dania de 18.500 lei din partea Moldovei și 15.750 lei din partea

Unirea Principatelor, Alexandru Ioan Cuza și Brașovul – Într-o expoziție jubiliară în Șcheii Brașovului

Munteniei (total 500 galbeni), în baza cărora gimnaziul, prin implicațiile directe ale Mitropolitului Andrei Șaguna, își completează cursurile la 8 clase, devenind „gimnaziu superior”, recunoscut de autorități în 13 octombrie 1860. Prezentând Domnitorului memoriul brașovenilor, Ion Maiorescu (căsătorit la Brașov în 1837 cu sora protopopului Ioan Popazu) ținea să adauge: *Recomandându-Vă cu toată căldura această petițiune, subscrișul își ia libertatea de a vă ruga ca să nu perdeți din vedere că Brașovul, după poziția sa geografică și prin comerțul levantin susținut de secolii prin negustorii români de acolo, a fost totdeauna punctul prin care s-a menținut oarecari raporturi de unire între românii din Transilvania și între Principate și că literatura română și-a luat începutul său în Brașov, de unde cam pe la anul 1560 încoace din tipografia diaconului Coresie s-au răspândit prin Principate cele dintâi cărți tiparite în limba română.* Se mai păstrează și azi în Șchei ștampa reprezentând imaginea gimnaziului, realizată de Ion Maiorescu la Viena doar în 500 de exemplare și prezentată Principelui Cuza, alături de memoriul amintit. Sute de documente aflate în arhiva istorică a Bisericii Sf. Nicolae redau implicațiile pe care le-a avut această subvenție în viața spirituală a românilor brașoveni. Gestul lui Cuza continua o tradiție familiară scheienilor, care, comănduți de slujitorii bisericii voievodale din Șchei, fuseseră sprijiniți de domnii de peste munți prin impresionante privilegii, mărturie fiind de cele peste 80 de hrisoave domnești aflate în arhiva bisericii.

Mai multe caiete folclorice ale timpului, realizate în manuscris de dascălii gimnaziului ortodox „Andrei Șaguna” din Brașov, reproduc versuri închinat voievodului Principatelor Unite, precum și momentul istoric pe care acesta îl simboliza. Un caiet folcloric început de Bratul Baiul, cunoscutul dascăl zărneștean, fost elev al școlii din Șchei, și continuat de nepotul sau, protopopul brașovean Bartolomeu Baiulescu, reproduce cele mai frumoase poezii patriotice ale timpului. Alături de „Ce e patria română” lansată pe Câmpia Blajului în vâltoarea pașoptistă de Ion Cavaler de Pușcariu și „Limba română” a poetului George Sion, aflăm și „Hora Unirii” a lui Alecsandri, copiată de dascălul brașovean în februarie 1859, deci la foarte puțin timp după ce aceasta a fost lansată de Matei Millo, pe muzica lui Ioan Wachman, în premieră, pe scena Teatrului Național din București cu ocazia numirii lui Cuza ca Domn al Principatelor (24 ianuarie 1859). Imnul este continuat de o „Hora” închinată „Prințului românilor din 1859 Cuza Alexandru Ioan I”, dar și de alte texte unioniste de mare popularitate. Nu poate fi lipsită de semnificație parabola în versuri, intitulată „Plapoma de la gerul Bobotezei”, cu referire evidentă la ziua de 5 ianuarie a alegerii lui Cuza, prin care, asemeni lui Moș Ioan Roată, cântărețul anonim

își mărturisește teama ca Unirea Principatelor să nu fie furată de cei care „vor trage plapoma asupra lor”.

Un alt manuscris inedit este semnat de dascălul brașovean Dumitru Oprea în aceeași perioadă a Unirii Principatelor. Hora Unirii poartă aici titlul „Versul național în privința împreunării Principatelor”, iar cele câteva zeci de poezii unioniste au conținut similar, ceea ce conferă încă odată convingerea că evenimentul se bucura de o popularitate deosebită în Transilvania.

În aceeași aureolă legendară se păstrează și ultimul popas brașovean al domnitorului Al. Ioan Cuza, după detronarea sa. Brașoveanul Th. Mateescu, pe una dintre filele de forzat ale unei cărți vechi din Șchei (C.V. 325) consemna: „1866 februarie 11. Ieram în București, plecând de la mosia Valmuci, Valta Magra, unde ieram arendaș, fiind și pădurea Zovaratu cu D. Noici, ctitoria ce o luasem pe cinci ani cu 8000 de galbeni și mergând la București am vazut căderea prințului Cuzia, cuprinzându-l noaptea pe la 5 ore D. maior Lana (n.n., Lamy), care în urmă a devenit generalu și l-a răpus arestu a-și da socoteală ca să aște ca are datorie de 700 milioane lei – când în urmă Camera a proclamat de prințu (pentru) amândouă Prințipatele pe Filip I., fratele regelui Belgiei. s.s.Th. Mateescu” (grafie chirilica). La câteva zile, Cuza, însoțit de prințesa Maria Obrenovici a Serbiei, se găsea la Brașov, găzduit fiind de brașoveni în hotelul local (str. Lungă nr. 1). Placa de pe fațada clădirii fostului hotel mai păstrează încă informația că: „În această casă a locuit între 20 februarie și 4 martie 1866, în drum spre exil... Alexandru Ioan Cuza, domn al Principatelor Unite”.

În memoria evenimentelor de atunci, în Piața Unirii din Șcheii Brașovului, în acest an, are loc un ceremonial religios (Liturgie, urmată de o slujbă de parastas), un moment de rugăciune și de pomeneire a celor care au realizat Unirea Principatelor în Biserica Sf. Nicolae oficiat de protopopul Brașovului, Gheorghe-Dănuț Benga, și un sobor de preoți, iar la orele 11, un Tedeum în Piața Unirii, urmat de festivități dedicate Unirii Principatelor, la care au participat autoritățile locale (prefect, subprefect, președintele Consiliului Județean, miniștri și parlamentari brașoveni), precum și Junii Brașoveni, care alături Horei Unirii și Hora Junilor, fiind costumați cu tradiționalele lor haine sărbătorești cu simboluri unioniste. A urmat și un ceremonial de dansuri românești susținut de mai multe ansambluri locale și județene.

Ceremonialul s-a încheiat în cadrul muzeului Primei Școli Românești, unde, după cum am afirmat mai sus, s-a dedicat o sală evenimentului, expunând documente, cărți, manuscrise, tablouri etc. Cu acest prilej s-a lansat și cartea „Junii Brașoveni” a profesorului Vasile Oltean, editată recent.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

PARTENIE COSMA (1837-1924)

Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani (I)

Ne amintim cu profund respect și aleasă considerație de PARTENIE COSMA, un model exemplar de profesionist eficient, cu reală vocație de constructor și de filantrop vizionar, de mare patriot; de aceea îi evocăm personalitatea și performanțele.

Date biografice. Juristul, economistul, ziaristul, omul politic, omul de cultură Partenie Cosma s-a născut, în urmă cu 181 de ani, la 12 februarie 1837, la Beiuș, județul Bihor, în familia unui cojocar. A absolvit gimnaziul, echivalent liceului, în Beiuș, a urmat trei semestre cursuri teologice în Arad, Facultatea de Drept la Universitatea din Budapesta. Atras de presă și de viața culturală, a publicat articole, a activat ca redactor al revistei „Concordia”, ziar al Partidului Național Român ce apărea la Budapesta, a contribuit la înființarea Societății studenților români „Petru Maior”.

Întors în țară, și-a deschis un cabinet de avocatură în Beiuș, a făcut parte din Cercul Beiuș ca reprezentant al Partidului Național Român în Parlamentul de la Budapesta, în cadrul căruia s-a pronunțat cu privire la evenimentele timpului și a susținut interesele românilor. A activat în cancelaria juristului, omului politic și filantropului EMANOIL GOJDU (1802-1870), care și-a dobândit prestigiul și prin activitatea sa de Maecena. În timpul vieții și prin Fundația care i-a purtat numele, creată prin testament, sume însemnate de bani au fost destinate acțiunilor culturale orientate spre afirmarea națiunii și limbii române, pentru „fericirea și mărirea neamului românesc”. Sume însemnate de bani au fost oferite pentru trebuințele bisericii și școlii. Au fost ajutați numeroși tineri, elevi și studenți – viitori juriști, medici, veterinari, filosofi, silvicultori, ingineri, dar și învățători, preoți, meseriași cu situații materiale precare. Remarcat pentru competența sa, Partenie Cosma a fost solicitat să-și practice un timp meseria de jurist în cabinetul marelui Maecena Emanoil Gojdu. Cu siguranță, el a învățat mult de la maestrul jurist, a fost influențat de modul lui de gândire juridică și de aplecarea lui spre problemele sociale.

În 1876, la invitația Mitropolitului Miron Romanul, Partenie Cosma s-a mutat la Sibiu. A fost cooptat, în 1877,

ca membru în Consiliul de Administrație al Institutului de Credit și Economii „Albina”, înființat, în 1871, de Visarion Roman, primul bibliotecar și arhivar al ASTREI, apoi ca avocat și jurist consult. În 1885, după moartea lui Visarion Roman, a devenit director executiv al Institutului „Albina”, funcție deținută timp de trei decenii și marcată de realizări de excepție.

După intrarea României în Război, 1916, începe calvarul pribegiei pentru Partenie Cosma și familia sa. Inițial s-a retras la Iași, a plecat apoi în Rusia, la Petrograd, la Londra, Paris, Milano, Geneva. Aici a primit invitația de a prezida Congresul Românilor Refugiați de la Paris, în august 1918, a refuzat pe considerentul vârstei și al stării de sănătate. La 20 octombrie 1918 a fost ales membru în Consiliul Național pentru Unitatea Românilor din Paris, prezidat de Tache Ionescu. Reîntors în România, a făcut parte ca senator în Parlamentul României Mari. S-a stins din viață la 23 septembrie 1923 în vila sa din Călimănești, la vârsta de 86 de ani. Absolut meritat i s-au făcut funeralii naționale și a fost înhumat în Cimitirul Central din Sibiu.

Relația cu Biserica. Partenie Cosma a avut o relație specială cu Biserica. Educația din familie, impulsul de a urma trei semestre cursuri teologice la Arad și, mai cu seamă, relațiile cu mari ierarhi: Andrei Șaguna, Miron Romanul, Ioan Mețianu au stat la temelia unor inițiative constructive și filantropice remarcabile. Se știe că, după trecerea în lumea veșnică a Episcopului Ardealului Vasile Moga, a fost numit vicar al Eparhiei, în 1846, Andrei Șaguna, devenit episcop în 1848, mitropolit în 1864, prin reînființarea Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei la Sibiu. Venirea lui Andrei Șaguna la Sibiu a fost providențială. „Om al faptelor mari”, cum l-a caracterizat Nicolae Popea, Andrei Șaguna este autorul unor mari ctitorii, existente și azi: reînființarea Mitropoliei, reorganizarea Institutului Teologic, Telegraful Român, Editura Arhidiecezană, Calendarul pe anul... de la Hristos, ASTRA.

Fiindu-i recunoscută reputația de excelent avocat, Partenie Cosma a făcut parte din Congresul Național Bisericesc și, în calitate de notar al Comisiei, constituite din 27

de deputați, însărcinate cu realizarea documentului juridic care să fundamenteze activitatea Bisericii Ortodoxe, plecându-se de la Proiectul dezbătut în 1864, a contribuit la conceperea și redactarea STATUTULUI ORGANIC, rămas în vigoare până în 1925, fiind considerat cea mai liberală constituție a unei Biserici Episcopale. Sugestia Mitropolitului Andrei Șaguna a fost ca documentul constituțional al Bisericii Ortodoxe să se numească Statut Organic, întrucât, în convingerea sa, Biserica este un organism viu ale cărui componente trebuie să se armonizeze. Două săptămâni s-a lucrat la acest document care enunța trei principii: a) Autonomia bisericească (în raport cu statul, cu celelalte Biserici Ortodoxe, cu diferitele corporații bisericești); b) Sinodalitatea Constituțională (separarea puterilor legislative, executive, judecătorească, reprezentativitatea democratică, 2/3 fiind mirenii); c) Poziția întâistătătorului.

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI

E păstrată, oare, în mod convenit moștenirea lui Emanuil Gojdu? (I)

Uneori nedreptățită de contemporani, într-un timp condamnată la uitare de posteritate, timp de jumătate de veac marginalizată de istoriografie, figura lui Emanuil Gojdu reclamă astăzi o legitimă și firească atenție. Moștenirea lui Emanuil Gojdu e un subiect chinuitor, care a fost prea mult timp ținut în sertar și nu a fost adus la cunoștința românilor și maghiarilor. Aprecieria obiectivă a istoriei trebuie să fie că Emanuil Gojdu, prin sentimentele sale, prin manifestările sale politice, culturale, ca și prin celebrul său testament, s-a arătat a fi un om de excepție, un om al faptelor și un bun român.

Familia și mediul cultural și religios în care a trăit i-au conturat încă din tinerețe atașamentul față de interesele națiunii sale. Pe parcursul întregii sale cariere politice a fost un susținător fervent al drepturilor comunității române din Transilvania și Ungaria și al creării unei relații speciale româno-maghiare.

Atitudinea împăciuitoare adoptată de Gojdu față de maghiari a creat o atmosferă de suspiciune în jurul său. La atacurile împotrivate asupra lui, el a răspuns în diferite forme. În 1861, când a fost denumit comite suprem în Caraș, într-o publicistică a răspuns la critici în felul următor: „Eu sunt asediat pe vârful turnului, toate furtunile și fulgerile mă ajung mai de grabă, decât pe cei ce se roagă în biserică, voi suferi viscoalele elementelor; însă mă ierte ori și cine, că dacă sunt pe turn nu pot fi totdeauna și pragul bisericii, pe care poate călca tot insul. – Așteptați fraților, până după dietă! Și atunci judecați pe Gozdu.”

El era un om învățat și mândru de originea sa macedoromână, bun diplomat, spirit religios, spirit întreprinzător, spirit vizionar, în fine, om de cuvânt și un caracter rectiliniu. Era un patriot luminat, era credincios Bisericii Ortodoxe. Ca politic reputat și avocat celebru, Gojdu a fost cunoscut ca un om de excepție. A trăit într-o perioadă

dificilă, frământată de manifestări naționale, pe care le-a înțeles în profunzimea lor. Cheia celor spuse la început despre el stă, poate, în declarația simplă pe care Gojdu a făcut-o la apogeul carierei sale politice: „Patria mi-o iubesc nemărginit și pentru bunăstarea ei sunt gata oricând a-mi sacrifica viața... Am încărunit ca un român de omenie”.

Dragostea față de ortodoxie și cultura românească a lui Emanuil Gojdu, neputând fi împărțită propriilor săi copii, a început a se revărsa, în măsură tot mai largă, asupra studenților români de la Universitatea din Budapesta – cei mai iubii oaspeți în casa și la masa lui.

Fundația Gojdu, care a fost una dintre cele mai mari fundații din Austro-Ungaria, timp de 50 de ani a avut un important rol în activitatea și viața culturală românească din Ungaria și Transilvania. În baza prevederilor din testament, studenți, preoți și învățători săraci, familii numeroase și îmbătrâniți puteau beneficia din bunurile fundației.

Dintre intelectualii români care au absolvit Universitatea din Budapesta și erau bursieri ai Fundației Gojdu, 32 au ajuns membri ai Academiei Române, iar 5 dintre ei au devenit prim-miniștri ai României, și anume Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voevod, Octavian Goga, Miron Cristea (care era și primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române) și Petru Groza.

Cine a fost Emanuil Gojdu?

Marele mecenat al românilor din Ungaria, Emanuil Gojdu (1802-1870), provine dintr-o familie de negustori macedoromâni. Familia s-a refugiat din orașul Moscopole, de pe teritoriul Albaniei, în 1769, din fața primejdiei turcești. Trecând mai întâi prin Polonia, familia s-a așezat în Ungaria și s-a instalat la Miskolc, de unde o ramură a ei s-a mutat la Oradea. De altfel, din această familie provine și scriitorul și ziaristul maghiar Gozdsu Elek.

Emanuil Gojdu s-a născut în Oradea, la 9 februarie 1802. A studiat la școala românească din Oradea, apoi la liceul catolic din oraș, după care s-a prezentat la Academia de Drept. Un an mai târziu, și-a continuat studiile la Pojon (Bratislava). În 1823 și-a terminat studiile la Pesta, unde a fost numit notar cambial și, la vârsta de douăzeci și doi de ani, a obținut diploma de avocat. A lucrat trei ani în biroul lui Vitkovics Mihály, avocat și poet din Pesta. Obșnuiții casei Vitkovics erau fruntașii literaturii maghiare de atunci, printre care Kazinczy Ferenc, Virág Benedek, Berzsenyi Dániel, frații Kisfaludy și Fáy András. Tânărul Gojdu, ca prieten și colaborator al gazdei, a participat deseori la aceste serate. S-a împrietenit cu literații invitați și, prin intermediul lor, a cunoscut și literatura maghiară. El însuși a publicat câteva versuri în limba maghiară în revista Szépliteraturai Ajándék (1826). Gojdu frecventa, de asemenea, salonul literar românesc care funcționa în casa lui Atanasiu Grabovsky din Pesta, unde oaspeți obișnuiți erau Petru Maior, Samuil Micu Clain, Dimitrie Țichindeal, Teodor Aaron, Damaschin Bojincă, Moise Nicoară, Zaharia Carcalechi, Ștefan P. Niagoi, Ioan Teodorovici, Eftimie Murgu, Petru Moaler Câmpianu, Andrei Mocioni, Constantin Lecca, Pavel Vasici, Partenie Cosma.

Gojdu a fost avocat stagiar timp de trei ani, după care și-a deschis un birou de avocatură propriu. El a fost primul avocat care, în 1826, a intentat acțiuni la consiliile din Pesta și din Buda în limba maghiară – în locul limbii latine folosite până atunci. Tot de numele lui se leagă redactarea în limba maghiară a proceselor verbale ale Bisericii Greco-

(continuare în p. 7)

Maria BERÉNYI,
Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria

Încep prin a vă ura un an binecuvântat și prin a vă cere iertare pentru puțină muncă din 2017, cu promisiunea unui efort constant în anul centenarului.

Este o perioadă în care aparent lumea nu mai caută repere, o perioadă în care momentele de slăbiciune ale contemporaneității sunt puse, de multe ori, și în cărucia membrilor comunității euharistice, Biserica lui Hristos, chiar dacă nu neapărat fără o oarecare îndreptățire. Totuși, și această perioadă din istoria lumii este una în care se simte din plin nevoia reafirmării Iubirii și a trăirii acesteia. De aceea cred că este necesar să vorbim despre o carte în a cărei postfață Olivier Clement se întreabă dacă „nu avem oare nevoie și de mari creatori de iubire, de mari creatori de viață care să ostenească și să facă să rodească *deșertul inimilor*? Nu mai e timpul să opunem aceste două lucruri.” (p. 330).

Iubirea nebună de aproapele, viața și învățăturile maicii Maria Skobțova a fost editată la Deisis, în 2004, după o traducere în familie, Maria-Cornelia și diac. Ioan I. Ică jr, din franceză, textul fiind o versiune apărută în anul 1995 în Franța, apoi reeditată în 2008. Cartea prezintă documentele canonizării maicii (2004), viața acesteia, învățăturile, câteva poeme ale sale, un omagiu adus de Maica Sofia și o postfață scrisă de Olivier Clement.

Nu cred că o asemenea carte a fost corect primită și percepută la noi. Anvergura unei sfinte a secolului XX este prea puțin cunoscută de către publicul român, fiind încă și mai puțin înțeleasă și discutată relația vieții și operei acesteia atât cu teologia, cât și cu filologia. Avem înaintea un text de o mare valoare, cu o mare încărcătură, din care se poate simți o personalitate extrem de puternică și o iubire de oameni, un spirit de sacrificiu pe măsura acestei personalități. Acesta este și principalul motiv pentru care vă recomand lectura sa.

Olivier Clement recomandă primul cartea, spunând: „Viața și moartea Mariei Skobțova – gazată și incinerată în lagărul de la Ravensbruck – sunt profetice pentru ortodoxii de azi, pentru atâția tineri care doresc iubirea și riscul, dar nu mai știu unde anume se ascunde Dumnezeu. Dumnezeu e în inima ființelor și a lucrurilor, în însăși densitatea materiei, în suferința și creația care transfigurează lumea. Îndrăgostită de Hristos, de dreptate, de sărăcie și de frumusețe, Maica Maria a fost o poezie a vieții. Destinul Maicii Maria – patimile ei, compătimirea ei, pătimirea ei – subliniază extraordinara diversificare necesară Ortodoxiei contemporane” (coperta patru).

Trăind între 1891 și 1945, născută într-o Rusie aflată la trecerea dintr-un tip de societate cvasi-rural, la unul preponderent urban (cu toate implicațiile sociale și culturale ale unei asemenea revoluții), Maica Maria a avut șansa apartenenței la un *club select* de intelectuali încă din adolescență, până la moarte. Faptul acesta nu este unul care să fie trecut cu vederea. Crescând în capitală, în Sankt Petersburg, având parte de studii la școala celebrei – în acea perioadă și nu numai – doamne Taganțeva, studiind

Începutul de secol XX și senzația de retrăire

cronică de carte

poetii germani, având acces la cele mai noi descoperiri științifice, tânăra Liza (pentru că acesta era numele său) se modelează într-o persoană puternică, cu opinii culturale și politice serioase, cu ambiții de a împărtăși din bagajul intelectual acumulat tuturor celor care nu avuseseră parte de o creștere și educație similare ei. Anii 1908-1910 sunt hotărâtori pentru șlefuirea intelectuală a viitoarei Maici Maria, acum intrând în cercul intelectualilor revoluționari ai vremii – asistă la seri poetice și face cunoștință cu Valeri Briusov, cu Serghei Gorodețki și Aleksandr Blok. În special, acesta din urmă are o mare influență asupra tinerei Liza. Ea nu se oprește aici, ci se implică și în viața politică, luptă pentru drepturile compatrioților săi, ajunge chiar în funcția de primar al orașului natal, însă este obligată să aleagă exilul, iar în 1920 trece marea la Tbilisi, îndreptându-se apoi spre Paris. În Franța îl va cunoaște pe Nikolai Berdiaev, apoi îl va avea duhovnic pe Serghei Bulgakov. Iată doar câteva aspecte care să vă convingă să vă opriți asupra extraordinar de interesantei vieți a Maicii Maria. Mai mult decât atât, această continuă serie de întâlniri remarcabile va fi și prilej pentru o activitate socială și intelectuală de marcă.

În ceea ce privește opera maicii Maria Skobțova, putem spune că avem o adevărată scriitoare, dar cu atât mai mult, un veritabil teolog. Atât prin articolele și prin studiile sale teologice, cât și prin talentul său poetic, maica Maria poate fi așezată în galeria gânditorilor de valoare ai secolului XX. Preocuparea pentru educarea maselor, pentru problemele tuturor celor cu care venea în contact, pasiunea pe care o pune în demersurile sale teologice, filosofice și literare, aplecarea asupra subiectelor de interes sport cu energia vie a unui adevărat trăitor, toate acestea sunt motive de studiu, de aprofundare a învățăturilor sale.

În încheiere, pot spune că am descoperit-o pe maica Maria în diaspora, acolo am citit pentru prima oară cartea despre viața și învățăturile sale, și încă de atunci m-am simțit, parcă, dator să o recomand tuturor celor aflați în căutarea unui exemplu de trăire creștină din contemporaneitate.

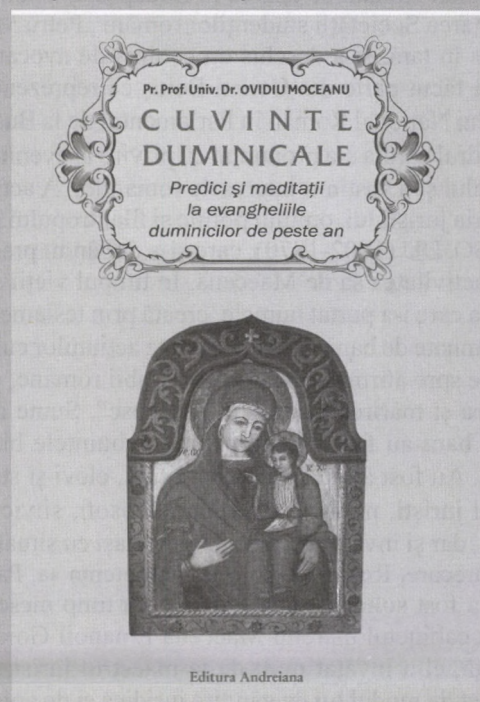
Helene Arjakovsky-Klepinine, *Iubirea nebună de aproapele, viața și învățăturile maicii Maria Skobțova*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, 333 p.

Pr. Dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Societatea în care trăim cunoaște un grad din ce în ce mai mare de secularizare, având ca premisă dreptul inalienabil al individului, drept ce trece uneori chiar și dincolo de legătura omului cu Dumnezeu. Libertatea personală se transformă astfel în promovarea voii proprii, într-un libertinaj ce exprimă „drepturi”, și nu Legea divină, iar omul nu mai e privit ca fiind „chip” al lui Dumnezeu, ci un subiect auto-suficient și auto-satisfăcut. În fapt însă, imaginea seculară a omului de astăzi întrușchipează în mod evident condiția căzută a „primului Adam”, depărtat de idealul creațional al tinderii neîncetate spre dobândirea „asemănării” cu Creatorul prin împlinirea datoriei sale înaintea lui Dumnezeu, a Bisericii, a familiei, a națiunii, a statului și, în ultimă instanță, înaintea tuturor semenilor.

În acest context, Părintele Profesor Ovidiu Moceanu publică la Editura Andreiana volumul *Cuvinte duminicale*, o carte semnificativă pentru activitatea sa de teolog și filolog. Ea aduce în atenție o dimensiune definitorie a personalității sale de preot al Universității „Transilvania” din Brașov, unde a amenajat, cu opt ani în urmă, o capelă cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”. După un prestigios premiu al Academiei Române pentru cercetare științifică (vol. *Tratatul despre vis*, 2012) și un roman creștin autentic (*Spovedania*, 2012), acum la a treia ediție, Pr. Profesor a considerat că trebuie să vină în fața studenților și a credincioșilor, în general, cu o suită de predici și meditații la evangheliile duminicilor de peste an. O parte din predicile și meditațiile de acum au mai fost publicate în volumele *Literă și Duh* (2003) și *Cu Hristos prin Babilon* (2004), reluarea de acum fiind un prilej de îmbunătățire, de retușare, de aducere „la zi” și de reconsiderare a unor aspecte care s-au schimbat odată cu trecerea timpului.

Pr. Prof. Univ. Dr. Ovidiu Moceanu cunoaște istoria oratoriei religioase românești, fapt dovedit și de trimiterile la texte care sprijină ideile expunerii sale, provenite de la Sfinții Ierarhi Varlaam al Moldovei (*Carte românească de învățătură...*, 1643) și Antim Ivireanul (*Didahii*). Predicile autorului urmăresc un plan bine definit, iar ca filolog, părintele profesor s-a ferit de anumite excese stilistice, de figuri poetice, care pot face impresie, dar nu întotdeauna îl propovăduiesc pe Hristos.

Predicile și meditațiile nu fac exces de răbdarea ascultătorului/cititorului, se încadrează în acel timp socratic optim pentru ca receptarea mesajului evanghelic să se facă deplin. Meditațiile sunt propuneri de reflecție pe marginea pericopei evanghelice și beneficiază de o mai mare libertate. Ele invită la o prelungire a ecourilor Sfintei Liturghii în sufletele noastre prin interpretarea individuală a sensurilor, prin menținerea atenției la cele minunate pe care le-a adus în suflet slujba la care tocmai am participat.

Binecuvântăm apariția acestei lucrări și sperăm că ea va fi de mare folos sufletesc pentru credincioși și va reprezenta un punct de sprijin pentru preoții slujitori care își pot pregăti cuvintele duminicale de zidire sufletească pornind și de la acest volum.

Mitropolitul Laurențiu

Gheron Iosif Isihastul despre cinstirea și ajutorul Maicii Domnului și al Sfinților

Orice monah aghiorit acordă o cinste deosebită Maicii Domnului, în al cărei ținut se nevoiește [Este bine cunoscută expresia conform căreia Sfântul Munte Athos este Grădina Maicii Domnului]. Starețul Iosif a arătat o dragoste „mai presus de orice descriere” [Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού, *Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής* (Ψυχοφελή Βατοπαιδινά 1), *Ιεραξ Μεγιστης Μονης του Βατοπαιδιου, Αγίου Ορους*, 2008, p. 22] pentru cea pe care a considerat-o drept mamă a sa (deoarece l-a primit și i-a dat șansa de a se naște la o nouă viață, cea în Hristos), numind-o și strigându-o adeseori cu cuvintele: „Măicuța Mea! Dulcea mea Măicuță!” [Ibidem, Ep. 36, p. 179. Chiar dacă „toți sfinții au alcătuit laude pentru Maica Domnului”, el consideră aceste cuvinte drept „cea mai frumoasă și mai dulce laudă”, întrucât prin aceasta omul primește pe Maica Domnului drept mamă a sa].

Acest sentiment de profundă iubire și recunoștință [Arhimandritul Efreim menționează și acest amănunt că ochii Starețului începeau să verse lacrimi la simpla rostire a numelui ei. Γέροντος Ιωσήφ, *op. cit.*, p. 22] se datorează ajutorului primit în felurite necazuri și supărări pe care le-a suferit, dar și a numeroaselor daruri duhovnicești de care a fost învrednicit. Ne aducem aminte de episodul primirii harismei rugăciunii neîncetate pe când era simplu mirean (care ar fi fost, indirect, și ca urmare a purtării de grijă a Maicii Domnului) [S-ar fi pogorât de la bisericuța Maicii Domnului Panaghia (aflată la jumătatea distanței până la vârful Athon), amănunt consemnat doar de monahul Iosif Vatopedinul (Monahul Iosif Vatopedinul, *Cuviosul Iosif Isihastul*, traducerea din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Ed. Evanghelismos, București, 2009, p. 33), în timp ce Starețul Iosif menționează doar Biserica Schimbării la Față (Gheron Iosif, *Mărturie din viața monahală*, traducerea de pr. prof. Dr. Constantin Coman, ed. a 2-a, Editura Bizantină, București, 2003, Ep. 37, p. 182; Ep. 25, p. 124)], cât și de arătările miraculoase ale Maicii Domnului (doar o parte dintre ele fiind consemnate în scris) [Ibidem, Ep. 37, pp. 187, 189; Ep. 43, p. 220]. Toate acestea au avut loc în momente de mare tensiune spirituală (fie în ceea ce îl privea direct, fie în raport cu ucenicii săi), și de fiecare dată primea puterea necesară de a continua lupta (cu sine, cu răutatea diavolului manifestată direct sau prin alți oameni [Elder Ephraim, *My Elder: Joseph the Hesychast and Cave-dweller*, Saint Anthony's Greek Orthodox Monastery, Florence, Arizona, 2013, pp. 282-286]) la care se angajase prin înrolarea în armata (duhovnicească) de slujitori ai lui Hristos.

Această grijă permanentă a Maicii Domnului față de Stareț (subliniată de întâmplările mai presus de fire la care a fost făcut părtaș) era determinată de râvna acestuia manifestată în împlinirea poruncilor lui Dumnezeu și a făgăduințelor monahale. Fiind pururea Fecioară, Maica Domnului iubește cel mai mult „cumpătarea/fecioria și curățenia” (την σωφροσύνην και καθαρότητα) [Γέροντος Ιωσήφ, *op. cit.*, Ep. 33, p. 198. Cumpătarea este în strânsă legătură cu virtutea curăției, întrucât o susține pe aceasta, așa cum lăcomia pântecelui este (de cele mai multe ori) cauza desfrânării. În traducerea românească s-au folosit termenii „cumpătarea și curățenia” (Gheron Iosif, *op. cit.*, p. 163.), iar în limba engleză s-a tradus aceeași expresie prin cuvintele „chastity and purity” (Elder Ephraim, *op. cit.*, p. 103)], iar Starețul cunoscând lucrul acesta (deplin abia după încetarea războiului trupesc) s-a luptat cel mai mult împotriva trupului [Nu cu trupul în sine, ci cu patimile ce lucrează prin acesta.], primind „în simțire harul curățeniei” [Γέροντος Ιωσήφ, *op. cit.*, Ep. 34, p. 203].

Din acest motiv, Starețul a cerut tuturor celor ce îi cereau sfatul să nu ezite în a cere mijlocirea Maicii Domnului,

asemenea unui copil [Gheron Iosif, *op. cit.*, Ep. 70, p. 304] (cu toată simplitatea caracteristică acestuia), întrucât ea „nu lasă fără răspuns pe oricine o roagă ceva” [Ibidem, Ep. 10, p. 69]. Ea este cea mai în măsură să povățuiască sufletul aflat în căutarea lui Hristos, precum și în privința modului în care trebuie împlinită voia Sa, întrucât este veșnic unită cu Fiul ei, pe care ni-L oferă permanent, atât în lumea aceasta [Ibidem, Ep. 72, pp. 309-310], cât și în cea veșnică [Ibidem, Ep. 36, p. 179]. Dragostea și simplitatea (nevinovăție) manifestată față de Preasfânta Fecioară îl ajută pe om dobândească mai repede și fără efort harisme duhovnicești (rugăciune curată [Ibidem, Ep. 3, p. 163: „Ea străbate ca un fulger mintea ta și-ți umple de lumină inima, atrăgând

mintea spre rugăciune și inima spre dragostea adevărată”, mintea „fiind ținută de ea în rugăciune.”], privegherea și contemplația [Ibidem, Ep. 34, p. 166] etc.), dar și să ajungă mai repede în Împărăția lui Dumnezeu [Ibidem, Ep. 72, p. 310]. Era convins și de faptul că „după Dumnezeu, îi datorăm toate” [Ibidem, Ep. 41, p. 206], mai ales că, de cele mai multe ori, omul neavând îndrăzneală să alerge direct la Dumnezeu, o strigă mai curând pe Maica Domnului, pe care apoi o mărturisește drept „acoperitoare și ajutoare” [Ibidem, Ep. 74, p. 314], „Maica milostivirii, izvor al bunății” [Ibidem, Ep. 66, p. 295], „Împărăteasa și Stăpâna tuturor” [Ibidem, Ep. 41, p. 210].

În raport cu Sfânta Treime, cinstirea datorată ei este secundară, dar nu lipsită de importanță, fiind „după Sfânta Treime a doua”, iar față de cereștile și netrupeștile puteri este „mai cinstită decât toți îngerii, decât Heruvimii și Serafimii, fără asemănare mai mărită” [Ibidem, Ep. 74, p. 314: „ασυγκρίτως ενδοξότερα” – „mai (plină de slavă, ca părtașă a slavei lui Dumnezeu) înslăvită fără de asemănare”].

Dacă în general Dumnezeu trimite îngerii Săi pentru a îndrepta pașii omului „pe calea păcii după voia Lui cea sfântă” [Ibidem, Ep. 55, p. 257], vorbindu-ne și arătându-ne „căile cerești prin intermediul bunei conștiințe” [Ibidem, Ep. 47, p. 230], Maica Domnului intervine, ca o mamă adevărată, oriunde este chemată în ajutor, întrucât permanent „Îl ține în brațele sale și Îl roagă neîncetat pentru oameni” [Ibidem, Ep. 74, p. 314] pe Fiul Său. De aceea Cuviosul insistă că numele ei să fie permanent pomenit [Ibidem, Ep. 26, p. 131.], atât prin rugăciunile de laudă adresate acesteia [Ibidem, Ep. 78, p. 324. Face referire la citirea Acatistului, fără să specifice care anume. Dar ținând cont de experiența monastică putem presupune că este vorba de cel al Bunevestirii, cât și în fața sfintei Sale icoane, pe care suntem datori să o purtăm la noi [Ibidem, p. 325]. În special asupra acestui aspect Starețul îndeamnă la cinstirea chipului ei zugrăvit în icoană, așa cum el însuși o face, adică sărutându-o îndelung, vărsând multe lacrimi [Ibidem, Ep. 34, p. 167] și adresându-i-se „ca și cum ar fi vie” [Ibidem, Ep. 74, p. 314], iar semnul că rugăciunea i-a fost ascultată este tocmai sporirea dragostei față de Maica Domnului [Ibidem, Ep. 34, p. 166], dar și primirea cu îmbelșugare din harului ei [Ibidem, Ep. 74, p. 314]. Harul este darul și lucrarea prin excelență a lui Dumnezeu, dar el devine moștenire celor ce au ajuns prietenii Săi (Ioan 15, 14)]. Același lucru este valabil și în cazul sfinților, care se bucură de reușitele bune ale omului [Ibidem, Ep. 5, p. 41], intervin în caz de ispită [Ibidem, Ep. 46, p. 227. Nu detaliază modul concret în care are loc acest lucru.], chiar înainte de a-i chema în ajutor prin rugăciune [Ibidem, Ep. 41, p. 207. E vorba de mijlocirea făcută înaintea lui Dumnezeu de a trimite harul Său], răsplătind pe toți cei care au săvârșit un lucru bun în numele lor [Ibidem, Ep. 65, p. 293].

Pr. Dr. Cristian GROZA

E păstrată oare în mod cuvenit moștenirea lui Emanuil Gojdu?

(urmare din p. 5)

Române din Pesta, întocmite până atunci în limba germană. Deoarece grecii nu recunoșteau primatul limbii române, iar românii, primatul limbii grecești, documentele bisericii lor comune erau redactate în limba germană. Emanuil Gojdu, cunoscut deja ca avocat cu prestigiu și personalitate cu o mare influență, în 1836 a militat puternic în vederea renunțării la limba germană, iar inițiativa lui s-a bucurat de succes.

Gojdu a devenit în scurt timp cel mai căutat avocat din Pesta. Pledoariile lui erau publicate în presa de specialitate din țară și din străinătate, iar el era citat ca exemplu în fața studenților la drept din Pesta și din Bratislava (Pojon). Spirit întreprinzător, Gojdu a ajuns foarte repede proprietar al unor depozite bancare considerabile, a cumpărat diverse imobile și acțiuni la Pesta. În 1832 s-a căsătorit cu *Anastasia Pometa*, originară dintr-o familie macedoromână. În același an, din zestrea soției și din economiile proprii, Gojdu a cumpărat cu treizeci de mii de forinți casa lui *Wilhelm Sebastian*, din strada Király, mai târziu și terenurile din vecinătatea acesteia. În 1854 a trecut la parcelarea acestor terenuri și a construit un rând de magazine în jurul propriei case. Acest complex poartă și în momentul de față numele de Pasajul Gojdu.

Gojdu a devenit cel mai mare mecenat al culturii românești din Pesta. Și-a îndreptat atenția, încă din tinerețe, spre sprijinirea progresului literaturii române din Ungaria și a susținut financiar tipărirea operelor în limba română, la Tipografia Universității din Buda. În timpul evenimentelor din 1848, Emanuil Gojdu s-a evidențiat și pe tărâm politic. La 21 mai, în casa lui Gojdu s-au adunat românii pentru a adopta două documente importante prin care acordau votul lor de încredere guvernului *Batthyány*. În noiembrie 1849, lui Gojdu i s-a propus, român fiind, postul de comisar imperial în Bihor, însă avocatul nu a acceptat, refuzând cu tact această funcție.

În 1860, după publicarea diplomei din octombrie, Gojdu a fost numit comite suprem al comitatului Caraș și a fost ales notar al casei magnaților. În cadrul dezbaterii purtate în parlamentul maghiar pe tema inscripțiilor, avocatul român a ținut o prelegere excelentă. Însă nu a rămas prea mult timp comite suprem. După dizolvarea dietei, în 1861, cancelarul Ungariei i-a întrebat pe toți comiții dacă sunt gata să execute noile măsuri luate. Gojdu i-a răspuns: „un comite suprem constituțional, atunci când execută dispozițiunile absolutistice ale unui guvern neconstituțional, nu se mai poate considera comite suprem constituțional și, decât să fie desconsiderat, mai bine demisionez”.

După dizolvarea dietei, Gojdu se retrage pentru scurt timp din politică și se consacră în special carierei sale de jurist. Este deja familiarizat cu unele domenii ale economiei. Devine președintele *Societății de Asigurări din Pesta și al Societății pentru morile cu aburi Concordia*. În noiembrie, după dizolvarea dietei, demisionază din funcția de comite suprem. În 1863, după moartea soției sale, se însoară din nou. Își alege soție tot dintr-o familie macedoromână de negustori, pe *Melania Dumcea*, din Pesta.

În 1865 este ales deputat în circumscripția Tinca, din comitatul Bihor. În această perioadă se gândește din ce în ce mai serios să lase o parte din averea sa pentru scopuri culturale românești. Astfel se explică răspunsul lui la aclamațiile alegătorilor, care strigau „Trăiască Gojdu”, la care el a răspuns: „Gojdu numai până atunci să trăiască, până când va lucra spre binele poporului român”.

În dietă era adept al politicii lui *Deák Ferenc*, supranumit „înțeleptul națiunii”, de care îl lega o veche prietenie. În calitatea sa de politician, Gojdu lupta pentru conviețuirea pașnică între români și maghiari, deși, din această cauză, unii români îl considerau renegat. Gojdu a subliniat de mai multe ori ce primejdii poate provoca ostilitatea dintre cele două națiuni. Astfel, în vestita lui prelegere din casa magnaților, a spus, printre altele: „Providența dumnezeiască, însuși Dumnezeu popoarelor din lume a croit soarta comună a celor două națiuni, română și maghiară, pentru ca să trăiască împreună, într-o alianță eternă, fiindcă numai laolaltă vor avea un viitor glorios, iar dacă se vor împotrivi una alteia, vor pieri.”

TELEGRAFUL EVENIMENT

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

„PREOȚI CU CRUCEA-N FRUNTE”

Alexei Mateevici, mort într-un spital militar); câțiva preoți au fost împușcați în vara anului 1917, la retragerea trupelor rusești bolșevizate”.

În Transilvania și Banat, jertfele preoțimii au fost tot atât de mari. Îndată după ce România a declarat război Austro-Ungariei, autoritățile maghiare au declanșat o puternică acțiune de suprimare a oricăror manifestări românești din Transilvania și Banat. Acțiunea lor s-a îndreptat, în primul rând împotriva preoților, singurii îndrumători ai satelor românești de altădată. Aproximativ 150 de preoți români, fie ortodocși, fie uniți, au fost arestați, judecați și condamnați la ani grei de detenție în închisorile de la Cluj, Târgu Mureș, Odorhei, Oradea, Timișoara, Caransebeș, Seghedin. Câțiva intelectuali (între care și poetul Coman Baca din Poplaca) au fost condamnați la moarte, dar sentința n-a fost executată. Alți peste 220 de preoți și vreo 15 preotese, unele cu copii mici, au fost deportați în județul Șopron, în vestul Ungariei (între ei și protopopul Ioan Lupăș din Săliște); alții au fost deportați în Zombor, în nordul Serbiei. Cei mai mulți din acești preoți s-au putut reîntoarce în parohiile lor abia în octombrie 1918. Peste 130 de preoți din județele Sibiu, Făgăraș și Brașov au fost nevoiți să se refugieze în vechea Românie, de teama unor represalii din partea autorităților maghiare. Mai mulți preoți au fost mobilizați și trimiși pe front, alături de regimentele românești, fie în Italia, fie în Galiția. În toamna anului 1918 și primele luni ale anului 1919, nouă preoți din părțile Arad și Crișana au fost împușcați de trupele maghiare bolșevice ale lui Kuhn Bela.

O soartă nefericită au avut și profesorii și studenții Institutului teologic din Sibiu, împreună cu asesorii de la Arhiepiscopia Sibiului. Îndată după ce trupele românești au intrat în Transilvania în august-septembrie 1916, Guvernul maghiar a decis ca ambele instituții să fie mutate la Oradea. Secția „pedagogică” a Institutului a fost transferată la Arad.

Între membrii Consistoriului sibian transferați la Oradea s-au numărat: arhimandritul-vicar Ilarion Pușcariu, „asesorii” Nicolae Ivan (viitorul episcop al Clujului), Ma-

tei Voileanu, George Proca și Lazăr Triteanu (viitorul episcop Lucian de la Roman) și secretarul Octavian Costea.

Odată cu ei au fost transferați la Oradea și profesorii Institutului: arhimandritul-director Eusebiu Roșca, Vasile Stan (viitor episcop al Maramureșului), Nicolae Bălan (viitor mitropolit al Ardealului), Pavel Roșca, Remulus Căndea și Timotei Popovici, profesorul de cântări bisericești. Toți profesorii și asesorii au fost duși la Oradea într-un vagon de marfă, iar călătoria lor a durat patru zile și patru nopți (în gara Vințu de Jos au stat 19 ore). Presa străină scria că au fost duși cu un „tren special”. Alți doi profesori au ajuns pe alte meleaguri: profesorul Aurel Crăciunescu era înrolat în armata maghiară ca preot militar, iar profesorul Ioan Oțoiu era refugiat dincolo de Carpați. Câțiva teologi sibieni au fost deportați în județul Șopron (se pare la Borisfalva): Emil Pop (viitor profesor la Universitatea din Cluj și membru al Academiei Române), Nicolae Șonciu și Ioan Pop. Alți câțiva teologi au trecut dincolo de Carpați. Notăm între ei pe Nicolae Colan, viitorul episcop al Clujului și apoi mitropolit al Ardealului, și colegul său, Andrei Oțetea, din Sibiel, viitor profesor la Universitățile din Iași și București și membru al Academiei Române; amândoi au ajuns până în Moldova și apoi la Chișinău, unde au lucrat în redacția ziarului „Ardealul”, devenit „România Nouă” din Chișinău, îndrumate de un alt sibian, Onisifor Ghibu din Săliște, fost inspector școlar la Arhiepiscopia Sibiului, mai târziu profesor la Universitatea din Cluj. Alți patru teologi sibieni, de asemenea, au ajuns în Moldova. Trebuie să notăm că până și hirotonia nou-alesului mitropolit al Ardealului, Vasile Mangra, (ales din 24 iulie/6 august 1916), s-a făcut tot la Oradea (la 16/29 octombrie 1916). Abia la 1 iulie 1917, autoritățile din Budapesta au aprobat reîntoarcerea la Sibiu a Consistoriului și a Institutului teologic. Notăm și faptul că și clădirea Institutului teologic-pedagogic din Sibiu a fost transformată în spital militar.

În numerele următoare ale ziarului, vom prezenta alte suferințe ale preoților morți din perioada 1916-1918.

Ne pregătim să întâmpinăm cu bucurie ziua de 1 Decembrie 2018, când se vor împlini 100 de ani de la Marea Unire a tuturor românilor într-o singură țară, România Mare, hotărâtă de Adunarea Națională de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918. Dar la această unire s-a ajuns după îndelungate și grele suferințe îndurate de toți românii care până în 1918 trăiau despărțiți de hotare vremelnice: Vechea Românie, Transilvania și Banatul, Basarabia, Bucovina. Unirea noastră statală s-a realizat prin jertfe, mai ales prin jertfele de sânge ale ostașilor români pe câmpurile de luptă, inclusiv ale ostașilor români din teritoriile care se vor alipi la România în 1918 și care au fost nevoiți să lupte în armatele țărilor în care trăiau (Transilvania, Bucovina, Basarabia). În același timp a îndurat mari suferințe și populația civilă din Transilvania și Banat, dar și din Oltenia, Muntenia și Dobrogea, care căzuseră sub ocupație străină. Jertfa tuturor acestor români a stat la baza Unirii din 1918, când lacrimile mamelor, ale soțiilor și copiilor celor căzuți în luptă s-au transformat în lacrimi de bucurie și de mari speranțe.

Apropiindu-ne de ziua centenarului Unirii am socotit că este bine să prezentăm în paginile ziarului nostru, câteva figuri de preoți care și-au jertfit viața pentru țară, dar și personalitatea unor ierarhi și preoți care au militat pentru unire. Vom avea în vedere mai ales pe cei din Transilvania.

Pentru început trebuie să arătăm că în Vechea Românie încă din 1915, Sfântul Sinod a hotărât să numească pe preotul profesor Constantin Nazarie de la Facultatea de Teologie din București ca protopop al preoților militari. La 15 august 1916, deci îndată după ce România a declarat război Austro-Ungariei, s-a creat un „Serviciu Religios” pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, sub conducerea aceluiași Constantin Nazarie, care să coordoneze activitatea viitorilor preoți militari. În cei doi ani de război au fost mobilizați – pentru perioade mai scurte sau mai îndelungate – 252 de preoți de parohie care au însoțit trupele noastre pe câmpurile de luptă. Câțiva dintre ei și-au jertfit viața pe front, alții au fost luați prizonieri și deportați în Germania. Preoții rămași în teritoriile ocupate vremelnice de armatele străine au avut o soartă și mai tristă: aproximativ 20 de preoți din Oltenia și Muntenia au fost împușcați de soldați din armata germană, iar alții au fost deportați în Germania; tot vreo 20 de preoți din județele Constanța, Tulcea, Ialomița și Brăila au fost împușcați de soldați din armata bulgară de ocupație, iar câțiva deportați în lagărele din sudul Bulgariei. La îndemnul mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei, peste 250 de călugări și călugărițe au lucrat în spitale și trenuri sanitare; câteva călugărițe au murit la datorie.

În Bucovina mai mulți preoți au fost închiși în lagărul Talerhof de lângă Graz; câțiva au murit acolo. În Basarabia, mai mulți preoți „moldoveni” au fost înrolați în armata țaristă și trimiși pe front (între ei și tânărul preot

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU